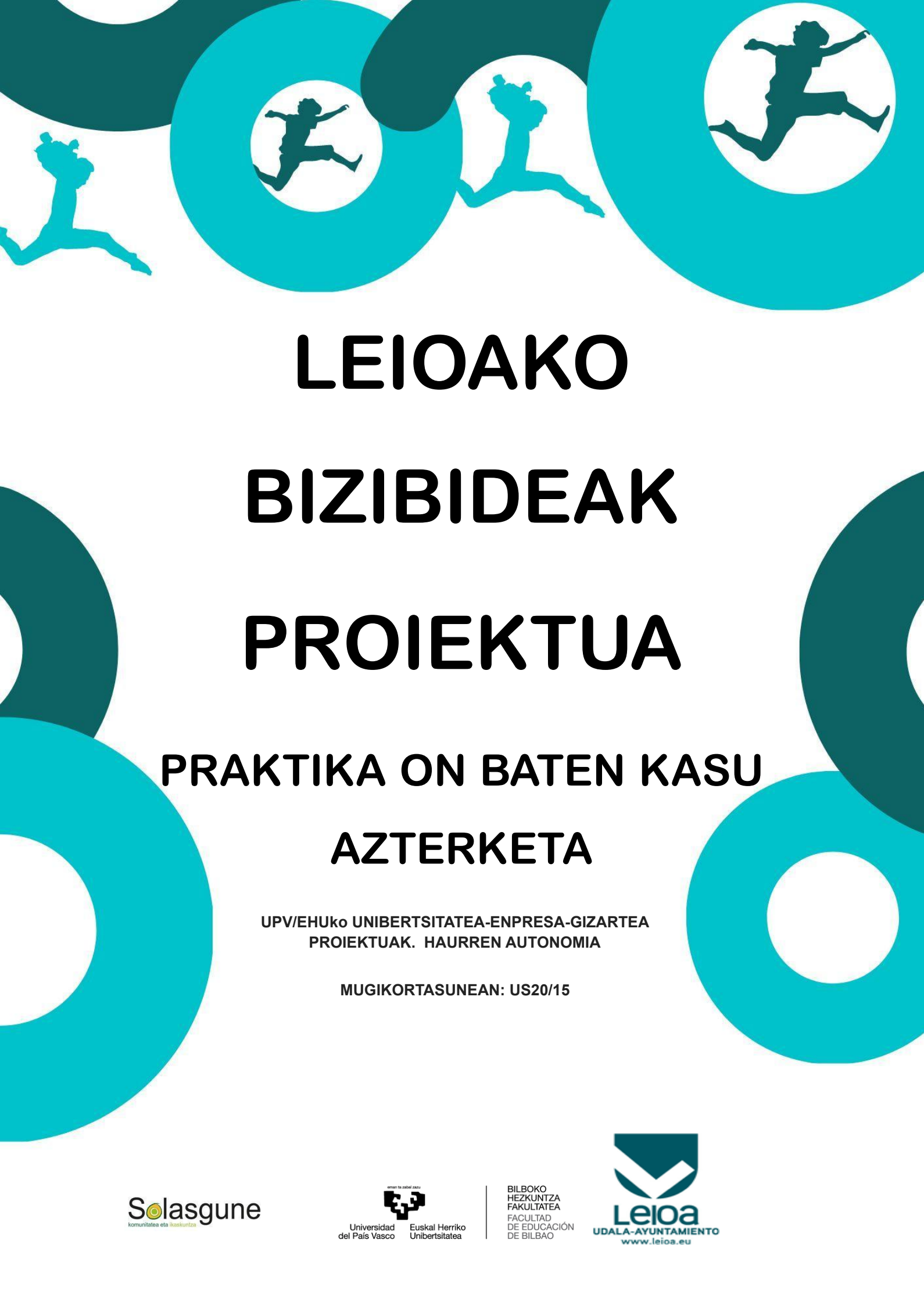

LEIOAKO BIZIBIDEAK PROIEKTUA

PRAKTIKA ON BATEN KASU AZTERKETA

UPV/EHUko UNIBERTSITATEA-ENPRESA-GIZARTEA
PROIEKTUAK. HAURREN AUTONOMIA

MUGIKORTASUNEAN: US20/15

Egileak:

Israel Alonso¹

Pedro Blanco²

Idoia Legorburu³

Leioa, 2022ko irailaren 19an

¹ Universidad del País Vasco / Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV /EHU)

² Solasgune

³ Universidad del País Vasco / Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV /EHU)

Eskerrak ikerketa honetan parte-hartu duten profesional, familia eta ikastetxeei.

Gracias a los y las profesionales, familias y centros educativos que han participado en esta investigación.

SARRERA

Ez dago zalantzarik mundua etengabe aldatzen dela, eta horrekin batera, gure bizilagunen usadioak eta ohiturak. Lehen, aldaketak astiro gertatzen zirela zirudien, baina azken hamarkada hauetan egiaztatu ahal izan dugu edozein egoerak, gertukoak izan edo ez, gure bizitza izugarri alda dezakeela. Berdin dio pandemia batek edo gerra batek, gure mundua kolokan jartzen du eta gure egiteko eta bizitzeko moduak aldatu egiten dira.

Horri guztiari, jasan ditugun eraldaketa teknologikoak gehitu behar zaizkio. Gaur egun, dena dugu pantailan, eta klik soil batekin, interesatzen zaiguna eskura dezakegu. Hori lagungarria da pertsonak gero eta indibidualistagoak eta, aldi berean, berekoiagoak izan daitezen.

Horren aurrean, jatorrira itzuli behar dugu. Zure lagunekin egotea, lokatzetan zikintzea, gure kaleetan zehar korrika egitea... munduaren zentzu osoa izango duen hori. Izan ere, aukera ematen denean eta zer esango duten ahazten dugunean, horrek ilusio bera sortzen du gutako bakoitzarengan.

Eta hemen eman behar du hiritar bakoitzak bere aletxoa. Une horretan gizartearen parte izan behar dugu, eta bakoitzak ahal duenarekin, ekarpenak egin behar ditugu komunitatea egiteko.

Hori da, Leioatik saiatzen ari garena "Herrigune" proiektuaren bidez. Eta zalantzarik gabe, proiektu handi horren barruan txertatuta dago "Bizibideak" proiektua. Proiektu horretan hainbat eragilek parte hartzen dute komunitatea sortzen, gure udalerrria bizigarriagoa egiten.

Leioari eta leioazarrei gure etorkizuna aldatzen laguntzen dien eraldaketa-proiektua. Nortasun komunitario horretara itzultzea, elkarrekin partekatzeke, elkarrekin gozatzeko eta, batez ere, gure udalerrian lekua berriro irabazteko behar horretara.

Orain arte Leioako Udalean nire irakasle-lana utzi nuenean, Bizibideak izan zen, zalantzarik gabe, eraldaketa-proiektu gisa amesten nuen proiektu horietako bat. Gure udalerrian inplikaturako hainbat eragilerekin lan egitea, baina eragile aktibo horietako bat Leioako haurrak izanik, erronka handi bat izateaz gain, proiektu hau lehentasunezkoa izatea eragin zuen.

Gurasook asko ikasi behar dugu gure seme-alabengandik. Gauza sinpleak, baina gizarte oso bat eralda dezaketenak. Gure seme-alabek nahiago izatea lagunekin joan gurekin joan ordez ikastolara, lehenengoan ulertu beharko genuke, nire kasuan behintzat, eguneko unerik onenetako bat lagunekin egindako joan-etorri horiek baitziren.

Ulertzen ditut gizarteak inposatu nahi dizkigun beldurrak, baina horren aurrean, herritar bakoitzaren lana izan beharko litzateke horiek ezabatzen laguntzea. Bakoitzak ahal duen moduan, ekarpen gehiagorekin edo txikiagoekin, baina elkarrekin eta elkartuta, helburua argi izanda, ziur nago aurrera egiteko gai garela.

Eta aurrera egitea, ez bakarrik gure beldurrak ezabatzeko, baizik eta askoz garrantzitsuagoa den eta gure txikienak helburu dituen zerbaitetarako. Pertsona horiek modu bidezkoagoan eta, batez ere, naturalagoan gara daitezen lortzea.

Bizibideak bezalako proiektuek gure haur bakoitzaren autonomia pertsonala garatzen laguntzen dute. Askeago egiten dituzte heldutasun-bilakaeran modu autonomoago eta bidezkoago batean aurrera egiteko. Era berean, gure udalerrria metro hogeitak horretatik ikusten laguntzen digute, zalantzarik gabe, gure hiria inklusiboago egiten baitu.

Horregatik eta askoz ere gauza gehiagorengatik, Bizibideak bezalako proiektuen bidez, askatasuna eman beharko genieke gure haurrei, libertinajea ez dena.

Iban Rodríguez Etxebarria

Leioako alkatea

SARRERA

Lan honetan, Unibertsitatea eta Gizartea (2020-2022) ikerketa proiektuaren barruan praktika on baten azterketa aurkezten dugu, “Autonomia haurren mugikortasunean: Eskolabideak proiektuak Euskal Herriko ikastetxeetan izan duen eragina aztertuz”. Proiektu hori UPV/EHUK gidatzen du Solasguneren eta Plentzia, Bilbo, Tolosa, Erandio eta Galdakaoko udalen laguntzarekin. Bizibideak azken hamarkadan Leioako udalerriko ia ikastetxe guztietan garatu den ekimena. Ildo horretatik, urte hauetan proiektu komunitarioa bultzatu da, eragile politiko, sozial eta eskola-komunitatearen presentziarekin. Gainera, proiektuaren garapenean garrantzitsua izan da beti hurrei ahotsa eta protagonismoa eman ahal izatea, hainbat ekimen eta estrategiaren bidez. Kasuaren azterketa hori egiteko, ikuspegi kualitatibo batetik, proiektuko liderrekin bizitza-lerro bat egiteko datuak aztertu dira, proiektuan parte hartu duten gizarte-, politika- eta hezkuntza-eragileekin osatutako talde fokal bat, parte hartu duten hurrei egindako elkarrizketak eta urte hauetan zehar egin diren memoria eta dokumentuen azterketa erabili dira. Analisi honen emaitza garrantzitsuenak aurkezten dira, aurrekariak, garapena eta erakusten dizkigun indarguneak eta zailtasunak nabarmenduz.

ZER DAKIGU ESKOLABIDEEI BURUZ?

Alderdi orokor batzuk

Egunetik egunera ez da hain ohikoa haurrak kalean modu autonomoan ibiltzen edo jolasten ikustea (Page, Cooper, Griew, Davis & Hillsdon, 2009). Literaturan, haurren mugikortasun independentearen azken 3 hamarkadetako beherakada justifikatzen duten hainbat arrazoi aurki ditzakegu: trafikoaren arriskuak eta bolumena, haurrentzat irisgarriak diren espazioen falta, familien eta komunitatearen arteko harreman eskasak edo gurasoen gizarte-arriskuen pertzepzioa, besteak beste (O'Brien et al., 2000; Prezza, 2009; Silva, 2018). Mendeko bidaiarako joera horrek aldaketa handia ekarri du etxe-eskola ibilbiderako garraioaren hautaketan. Orain, autoa edo eskola-autobusa dira eskolara joateko modu nagusiak (Fyhri & Hjorthol, 2009), eta, ondorioz, bidaia aktiboek kalte handia izan dute.

Hala ere, azken urteotan, azterlan askok nabarmendu dute bidaia autonomoek onurak eragiten dituztela adingabeen ongizatean eta garapen pertsonalean (Fagerholm & Broberg, 2011; Shaw et al, 2013). Era berean, eskolarako bidaia aktiboek hobekuntzak dakartzate hainbat alderditan, hala nola osasunean (Kirsten, Werder & Lawson, 2008), harreman sozialetan (Jones et al, 2012) edo haurren garapen psikosozialean (Shaw et al, 2015).

Hainbat proiektu eta ekimen

Haurren autonomia sustatzeko, nazioartean hainbat gizarte- eta hezkuntza-proposamen sortzen dira. 90eko hamarkadaren hasieran, Fano hirian (Italia) jaio zen *La ciudad de los niños*, eskubide osoko pertsona gisa haurren autonomia eta parte-hartzea oinarri nagusi zituen proposamena (Tonucci, 2016). Ekimen honen oinarrietako bat, hain zuzen ere, haurrak ikastetxera modu autonomoan joan ahal izateko proiektuak bultzatzea zen. Esperientzia hori erreferentzia bihurtzen da mundu osoko hirietan abian jartzen diren antzeko beste proiektu batzuentzat, hala nola Bartzelonan, Sydneyn edo Toronton. Kanadan eta Estatu Batuetan, hain zuzen ere, herrialde horietan eskolarako bidaia aktibo eta autonomoen garrantziaz jabetzea

eragiten duten nazio mailako proiektuak sortzen dira (Department of Health and Human Services, 2001; Macridis & García Bengoechea, 2015).

Esparru horretan, antzeko helburuak dituzten beste ekimen batzuk ere hasi ziren, hala nola Walking Bus edo Read Sneaker Routes; horietan, haurrek taldeka egiten dute eskolara joateko ibilbidea, baina heldu batek gidatzen ditu, edo inguruko merkatarien sareak laguntzen die (Roman, 2011). Ingurune hurbilago batean azpimarratzekoa da Eusko Jaurlaritzako Osasun Sailak bultzatutako «Eskolabideak» ekimena. Eskola-bideei buruzko proiektuak lagundu eta finantzatzen dira Euskal Autonomia Erkidego osoan, komunitatearen osasuna hobetzeko tresna baliagarri gisa. Horretarako, sektoreen arteko lana egiten da, tokiko hainbat sektoreren artean koordinatuta eta protagonisten parte-hartze aktiboarekin (irakasleak, ikasleak, elkarteak, familiak, merkatariak, udala, etab.). (Nuin et al., 2017).

Dimentsio inklusiboa eta parte-hartze komunitarioa

Praktika on horren azterketan, alderdi inklusiboan sakondu dugu. Inklusio terminoa hainbat diziplinatan erabili da, hala nola hezkuntzan, gizartean edo osasunean, eta horregatik, terminoa askotan birdefinitu da urteetan zehar (De Camilloni, 2008). Unesco-rentzat, ikaskuntzan, kulturetan eta komunitateetan parte hartuz, ikasle guztien beharrak zuzentzeko eta horiei erantzuteko prozesua da. (Booth, 1996; UNESCOk aipatua, 2003). Parte-hartze kultural eta komunitario hori funtsezkoa da hezkuntza-inklusioren arrakasta lortzeko (Loreman, 2007).

Gaur egun, eskolaren eta beste hezkuntza-esparru batzuen eraketak, askotan, haurtzaroa helduarorako trantsizio-egoeratzat hartzen jarraitzen du, eta horrek ikuspegi adoltozentrista bat inposatzea justifikatzen eta azaltzen du. Horren ondorioz, haurren begirada isiltzen da, oso gutxitan bizitzen baitute parte-hartzeko eta iritziak emateko aukera (Calvo et al., 2012).

Susinosek, Rojasek eta Lazarok (2011) azpimarratzen dute argi eta garbi inklusiboa den bokazioa duten hezkuntza-proiektuen ezaugarrietako batek kontuan hartu behar duela ikasleen Ahotsaren Mugimenduak proposatzen duen planteamendua. Mugimendu

horrek herrialde anglosaxoietan izan du bere garapena azken urteotan (Fielding, 2011; Rudduck eta Flutter, 2007), eta eskolek abiarazten dituzten ekimen guztiei egiten die erreferentzia, eskola-bizitzaren edozein alderdiren diseinuari, kudeaketari eta ebaluazioari buruzko erabakiak hartzerakoan ikasleen protagonismoa handitzera bideratuta daudenei (Susinos, 2012).

Fieldingek (2007, 2011) defendatzen du ekimen horiek eskola-funtzionamenduan aldaketa eragiten dutela, eta funtsezko gaiak aipatzen ditu, aukeratzeko erantzukizunarekin eta pertsona on bihurtzeko moduarekin zerikusia dutenak, eta gai horiei erantzuteko bitartekoak, funtsean, besteekin hitz egitea dira. Ekimen horiek ikasleen ahotsaren garrantzia ikastetxeen egitura adierazgarrietan ez ezik, komunitate mailan ere planteatzen dute. Lan egiteko modu horrekin konprometitutako eskola batek gizarte inklusibo eta sortzaile bat garatzea hartzen du helburu nagusitzat, guztiontzat onuragarria den demokrazia parte-hartzailearen bidez.

Esparru horretan, Eskola Bideen proiektuek gizarteratzea bultzatzen dute, haurren partaidetza sozial eta komunitarioaren bidez; izan ere, literaturak azpimarratu du eskolara doazen adingabeek parte-hartze komunitario handiagoa dutela eta ingurunea hobeto ulertzen dutela (Jamme et al., 2018).

METODOLOGIA

Kasu azterlan honek (Stake, 1998) eskola-bideen proiektu baten prozesuan gertatzen dena aztertzea eta interpretatzea du helburu, zehazki, Leioako udalerriko Bizibideak proiektua. Lanaren ikuspegi kualitatiboak proiektuaren antolaketa, koordinazioa eta funtzionamendua ulertzen laguntzen du, baita alderdi garrantzitsuenak ere. Teknika eta lagin hauek erabili dira:

1 taula. Datuak biltzeko tresnak eta parte-hartzailea.

Elkarrizketa sakonak (Ep)	Proiektuaren 2 dinamizatzaile (Di) bi orduko iraupenarekin gehienez..
Kontaketak (E)	Proiektuaren dokumentalean inplikaturako ikastetxeetako 15 ume (Ni) eta 12 familien (Fa) ahotsak aztertu dira.
Focus group (Fg)	Alor ezberdinetako 6 agente: hezkuntza arloko 4 pertsona (Ed) eta udal alorreko 2 pertsona (Po).
Dokumentuen analisia (Doc)	Informeak eta proiektuaren memoriak.

Iturria: autoreek egindakoa.

Datuak aztertzeko faserako, hierarkizatutako kategoria-sistema baten bidez lortutako informazioa antolatu eta egituratzen da. Kategorizazio-prozesua induktiboa izan da, Nvivo11 programa erabiliz.

EMAITZAK

Atal honetan Leioako Bizibideak programaren jardunbide egokiaren azterketarekin eta ezaugarriekin lotutako emaitzak aurkezten ditugu.

Bizibideak proiektua. Proiektua, hasierak eta helburuak.

Lan honetan aztertzen dugun jardunbide egokia ekimen komunitario batetik sortu da, udalerriko elkarte-sarearen eta erakunde publikoen zati handi bat barne hartzen duena. Ekimen hori Leioako udalerrriaren 475. urteurrenean sortu zen, 2001ean. Bertan, Solasgunek, udalaren enkarguz, partaidetza-dinamika bat sortu zuen, non udalerriko 3.000 haurrek parte hartu zuten, beren altxorak udaletxearen ondoan lurperatuz, 25 urte geroago lurpetik ateratzeko konpromisoarekin. Une horretatik aurrera, Leioako Udalak Herrigune ekimena garatu zuen, Solasgunek dinamizatuta. Ekimen horretan, hainbat gairi buruzko hausnarketa-taldeak antolatu ziren, herriko eragileek elkarrekin hitz egin eta elkarlaneko sare bat ehuntzeko.

“Lantaldeak ditugu, eta horietan guztiei eragiten diguten erronkei elkarrekin erantzutea bilatzen dugu. Lantalde horietako bat Bizibideak da.” (Doc.Dos16/17)

2001ean ere Solasguneko kideak harremanetan jarri ziren eta Francesco Tonuccirekin eta bera buru duen "la Ciudad de los niños" nazioarteko proiektuarekin batera hasi ziren lanean. 2009/2010 ikasturtean proiektu hau ezartzeko lehen saiakera egin zen, udalerriko eskolara autonomiaz joatea. Urtebetez lanean aritu ondoren, eta hainbat arrazoi direla medio, horietako bat Portugalen neskato bat bahitu zutela jakitean, ez jarraitzea erabaki zen. Hori 2015/16 ikasturtean gertatu zen; izan ere, Herrigune ekimeneko hausnarketa-talde bat udalerrriaren mugikortasunarekin eta oinezkoentzat jartzearekin lotuta dago. Talde horretatik bi ekimen atera ziren. Bata, Zilborhestea, haurren lagun diren merkatarien ekimena, haurren autonomiarekin zerikusia duten proiektuei tokiko saltokien laguntza ematen saiatzen dena. Bestalde, Bizibideak ekimenaren talde eragilea sortu zen, udalerrria birpentsatu, diagnostikatu eta

eraldatzeko helburua zuena, ingurune fisikoaren bizigarritasuna eta mugimenduaren autonomia hobetzeko (Dok. Dos16/17).

Hurrengo atalean garatzen dugun bezala, talde eragile honen proiektu nagusia eskola-bideak sustatzea da, udalerriko eragile guztien laguntzarekin: ikastetxeak, familiak, udaltzaingoa eta Osasun Saila, besteak beste. Proiektu honen helburua da herritarrek beren kaleetatik ibili ahal izatea, ezarritako lehentasunak alderantzikatuz eta, horrela, oinezkoa udalerriko mugikortasunaren protagonista bihurtuz. Bere hitzetan, *“pertsonek – haurrek, hasteko, baina, azkenean, edozeinek – Leioa leku batetik bestera ibili ahal izatea bilatzen dugu, bizikletan, aulki batean...”* (Dos. 16/17 dok.)

Koordinazioa eta Sare-lana

Proiektua sortu zenetik, lankidetzako eta sareko lana izan da proiektuaren garapenaren bizkarrezurra. Prozesu osoan, inplikaturako eragileen laguntza izaten da, eta guztion konpromisotik egiten da lan. Parte hartzeko konpromiso hori, gainera, ezinbestekoa da ekintza bakoitza egiteko eta proiektua eraginkorra eta iraunkorra izan dadin. Sare-lan horrek, ikus daitekeenez, haurren hiriaren nazioarteko proiektuarekin zerikusia duten kanpoko, nazioarteko eta nazioko sareak eskatzen ditu, EAEkoak Haurren hiriaren sarearekin, eskualdekoak Osasun Sailarekin, eta, lehen esan bezala, udalerriko eragileekin.

Esparru horretan, prozesuaren horizontaltasuna nabarmendu behar da; izan ere, parte-hartzaile guztiek, lankidetzako-prozesu baten bidez, helburu komunak ezartzen dituzte eta proiektuaren erabakiak hartzen dituzte. Horrela, esparru desberdinetako planteamenduak jasota geratzea eta azken emaitzan bat egitea lortzen da.

“Nik uste dut hemen ez dagoela beste batzuk baino agente garrantzitsuagorik, baina uste dut korrelazio bat izan behar dugula, eskutik joan behar dugula, lehen lerroan egon behar duten guztien lankidetzak.”. FocusGroup_part2

Eragileen lankidetza eta partaidetza hori ahalbidetzeko, talde eragilea eratuko da, eta hark gidatuko du Bizibideen proiektua. Osasun-arloko ordezkariak, udaltzainak, udalek, ikastetxeak eta familiek osatzen dute talde hau, eta ikasturte bakoitzaren helburuak, metodologia, faseak zehaztea eta prozesua ebaluatzea ditu helburu.

“Talde motorra garrantzitsua da, hurbilarazten gaituelako, kontrastatzen gaituelako, ikusten dugulako zertan hobetu dezakegun.”. FocusGroup_part1

“Udalak, osasun-zentroak, ikastetxeak eta guraso-elkarteak sinatzen dute, eta bakoitzak, nolabait, bere hiru konpromisoak zehazten ditu.”BizitzaLerroa_hezitzailea1

Gainera, taldea funtsezkoa da proiektuaren hasierako planteamendurako, abiarazteko eta jarraipena egiteko. Zehazki, eztabaida eta akatsak konpontzea ahalbidetzen du, proiektuaren erabakiak hobetzen ditu, eremuen arteko harremanak indartzen ditu eta inplikaturako eragile guztientzat parte-hartze demokratikoa bermatzen du.

“Ez dakit talde motor bat beharrezkoa den, baina baliotsua dela uste dut. Gardentasun eta demokrazia kontua da”. BizitzaLerroa_hezitzailea1

Demokrazia parte-hartzailearen ildo beretik, prozesua hainbat dokumentutan jasotzen da, eta herritarren eskura jartzen dira udalerriko gardentasun-atarian. Artxibo horietan, edozein herritarrek kontsulta ditzake prozesuaren helburuak, jarduerak edo emaitzak.⁴ Azken urteetan, taldeak proiektuaren helburuak ezartzen ditu hurrengo ikasturteetarako, eta eragile bakoitzaren eginkizunak deskribatzen ditu. Hurrengo taulan 2016 eta 2019 urteetako helburuak jasotzen dira. Bertan, ikasturte bakoitzaren plangintza-, ekintza- eta ebaluazio-funtzio hori ikus daiteke, baita urteetan zehar izandako aldaketak eta etorkizunerako erronka berrien planteamendua ere.

⁴ Leioako Udaletxeko gardentasun ataria: <https://leioazabalik.leioa.net/transparencia>

Taula 1. Proiektuaren 2016ko eta 2019ko helburuen deskribapena.

	HELBURUAK ETA PROPOSATUTAKO EKINTZAK 2016	HELBURUAK ETA PROPOSATUTAKO EKINTZAK 2019
Umeak, neskak eta mutilak	Urtero berraktibatzeke estrategia iraunkor bat definitzea Haur berriak gehitzeko estrategia Haurren mugikortasunerako behatoki bat, zeinek bi urtero bideak berrikusiko dituena Adineko haurrak sentsibilizatzea, sartzen diren haur txikienak onar ditzaten Adin eta klaseen nahasketa lantzea Auzoz auzo bidea lantzea Faktore meteorologikoak lantzea	Berraktibatzeke ekitaldiaren ospakizuna sistematizatzea Haurren parte-hartzea sustatzea, best eragile bat bezela Adin eta ikastetxe desberdinetako haurrak Bizibideak ekimenetan nahastea Faktore meteorologikoak lantzea
Familiak	Familiiekiko komunikazioa lantzea Familietatik elkarriketa sustatzeko formulan pentsatzea	Familiiekiko komunikazioa lantzea
Talde motorra eta udaletxea	Ebaluaziorako adierazleak definitzea AE21 Foroaren proposamenak garatzea	Urteko ebaluazio-txostena egitea eta argitaratzea
Tokiko beste eragile batzuk	Merkatariekin ekintza-plan bat definitzea Ekintza-plana definitzea udaltzaingoarekin, formatzaile bezela gehitzeko Eskuhartze estrategia bat ezartzea, autoak garajeetatik ateratzeko arazoei erantzuteko Ikastetxeekin batera, bidea berraktibatzeke tresnak diseinatzea ikasturtearen hasieran Osasun Sailarekin lankidetzatza-gune bat definitzea	Komunitatearekiko komunikazioa lantzea Udaltzaingoa, kaleko formatzaile eta erreferente gisa Ikastetxeen inplikazioa sustatzea

Iturria: lanketa propioa

Metodologia: haurren parte-hartze protagonikoa eta ekintza komunitarioa

Proiektuaren metodologia hainbat fasetan zehazten da, eta haurrek modu aktiboan parte hartzen dute. Bizibideak 16/17 txostenaren arabera, lehenik eta behin inkesta bat egiten da “haurren pertzepzioari, mugitzeko ohiturei, ohiko ibilbideei, nahiei, premiei edo beldurrei buruzko datuak biltzeko”.

Ondoren, mapaketa bat egiten da, parte hartzen duen adingabe bakoitzaren etxe-eskola ibilbideetan oinarrituta bide-sare bat trazatzean datzana. Hirugarren fasean, “puntu beltzak detektatzeko, beharrezko esku-hartze teknikoak egiteko, seinaleztatzeko, trazadurak zuzentzeko eta abarretarako” hautatutako ibilbideak aztertuko dira. Eta, azkenik, testeatze-fasean, aukeratutako bidea probatzera gonbidatzen dira haurrak, hobekuntzak detektatzeko eta, ondoren, alde zuzentzeko eta beharrezko aldaketak egiteko.

Proiektu honetan erabilitako metodologian eta ekintzetan nabarmentzen diren alderdietako bi haurren zeregin protagonikoa eta komunitate-dimentsioa dira. Lehenengoari dagokionez, ikus dezakegu parte hartzen duten ikastetxeetan gauzatzen diren proiektuaren fase guztietan haurrak direla protagonistak diagnostikoa, mapaketa eta testeatzearen analisia egiterakoan. Solasguneko profesionalek eta ikastetxeetako irakasleek lagundu eta erraztu egiten dute haurrek egindako lan hori.

Zentro bakoitzean egiten diren ekintzez gain, urtero ekintza bat egiten da, eta ekintza horretan proiektuko zentro guztiek hartzen dute parte, eta, berriz ere, adingabeak dira protagonista. Oporretako atsedenaldiaren ondoren proiektua berraktibatze asmoz, urtero berraktibatze ekitaldi bat egiten da (Haur Ibiltarien Topaketa). Ekitaldi horretan, haurrek ikasturte bakoitzaren hasieran gogorarazten dute oso garrantzitsua dela eskolara oinez joatea.

Estrategia horrek oso emaitza positiboak lortzen ditu adingabeen parte-hartzeari eta ahalduentzeari dagokienez, baita proiektua berriro bultzatzeko zentroetan duen eraginari dagokionez ere. Ekitaldi honetan nabarmendu beharreko alderdi bat da proiektuan parte hartzen duten haurrek beraiek kontatuko dietela beren ikaskideei zer egin duten eta zer

suposatzen duen parte hartzeak. Hezitzaileek edo irakasleek baino eragin handiagoa dute.

“Talde eragilea apur bat arduratuta zegoen urteroko susperraldiagatik. Orduan egin genuen lehen ekitaldia, plaza batean plano oso handiko olana batekin, eta proiektuan parte hartu zuten 300 edo 400 hurrek parte hartu zuten.” BizitzaLerroa_hezitzailea1

1.go figura Haur Ibiltarien Topaketa. 2019

Iturria: Leioako Gardentasun Ataria.

Era berean, adingabeen iritzia jasotzeko eta prozesuan modu aktiboan parte hartzeko, Haurren Mugikortasunaren Behatokiaren ekimena sortu da. Parte hartzen duten ikastetxe bakoitzeko adingabe batzuk biltzen dira proiektuaz, emaitzez eta hobetzeko beharrez hitz egiteko. Sortu zenetik lehen urtean, parte-hartzea oso handia izan da, eta oso ondo bete ziren hasiera batean planteatutako helburuak. Horregatik, taldearekin jarraitu nahi izan zen, prozesuan eragin handia izango duelakoan. Hala ere,

COVID-19aren pandemiak 2020an sortutako murrizketen ondorioz, taldeak ezin izan izan zuen bere bilerak egiten jarraitu.

Jardunbide egoki horren bigarren alderdi azpimarragarria komunitate-dimentsioa da. Bizibideak taldearen hasieratik, planteatzen diren ekintzen bidez, adingabeengan ez ezik, gainerako ikastetxeetan ere eragina izan nahi da. Hori dela eta, ikasleekin egiten diren ekintzez gain, hainbat ekitaldi egiten dira publiko orokorragoa bildu eta bereganatzeko. Urtero aktibatzen den ekitaldi batetik abiatuta (Haur Ibiltarien Topaketa), lehen aipatu bezala, haurrek zentro bakoitzeko armiak lotuz eraikitzen dituzten bideetako armiak udalerriko hainbat puntu lotzen dituen armia bat marrazten du. Armia hori mapa bat egiteko aukera gisa jasotzen da. Mapa horretan, adin txikikoentzako eta helduentzako udalerriko leku desberdinen arteko paseo-denborak neurtzen dira. Talde eragiletik, eta bereziki Osasun Saitetik, egiten da armia handi hori, eta kartel gisa diseinatzen da, bai eta Leioako bizilagunei entregatzeko kartel gisa ere, eta kartelen bidez seinalatzen dira kaleetan udalerriko puntuen arteko denborak. Horrela, alde batetik, bideei eta eskolei buruzko proiektua ikusaraztea eta ezagutaraztea lortzen da, eta, bestetik, Leioako herritar guztiek seinaleak erabiltzeko aukera izatea eta biderik egokienak ezagutzea, batetik bestera ibiltzeko eta ohitura osasungarriak sustatzeko.

“Metrominutoak eta seinaleek ere inpaktu soziala dute proiektua ezagutarazteko, eta askotan autoz joaten zara, distantzia handia dagoelako sentsazioa duzulako. Seinaleek mito horietako asko hausten laguntzen dizute.” (Ep.Di.1)

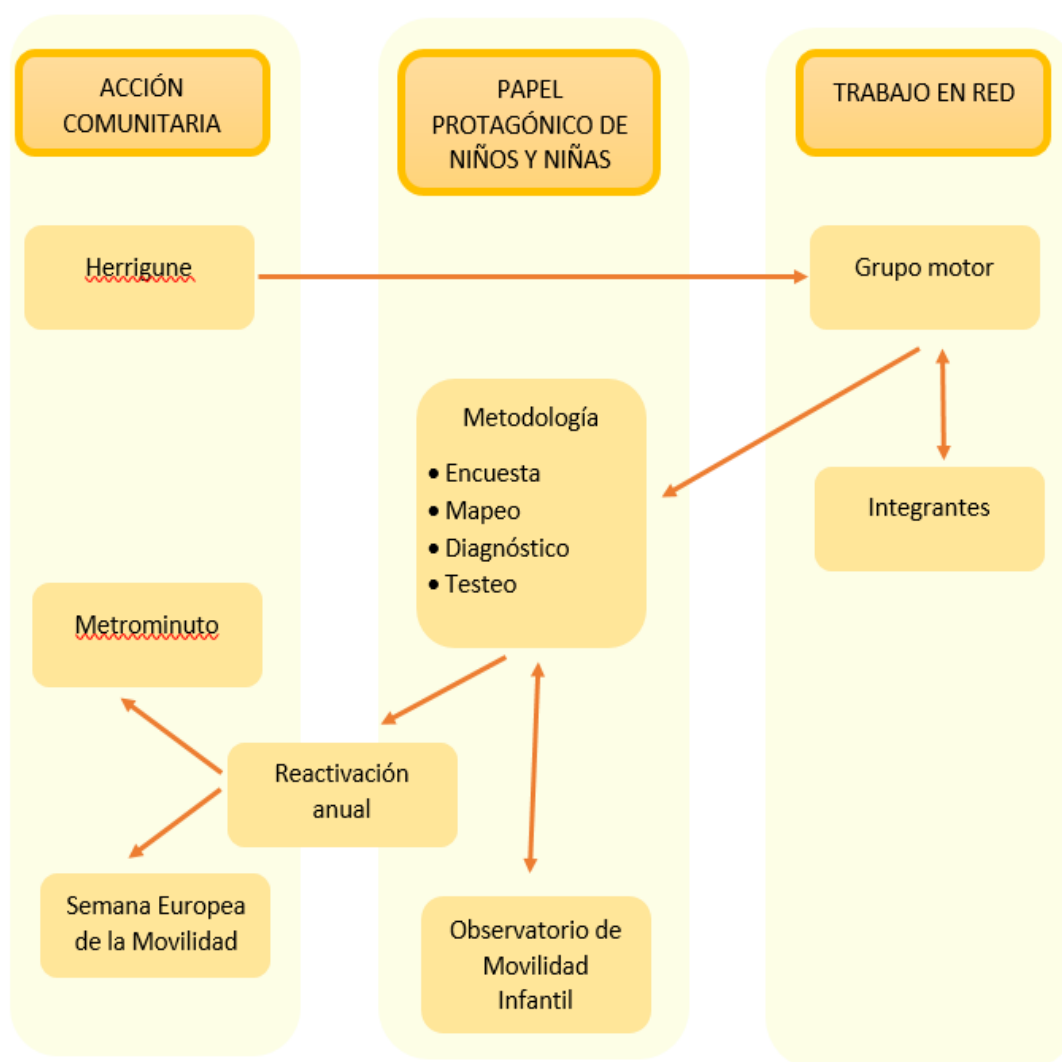
3. figura: Leioako bideen mapa orokorra.

Aldi berean, eta eskola-bideen proiektuaren aurretik, Herriguneko testuinguruan, adin guztietako oinezko eta txirrindularientzako martxa bat egiten da, garraio aktiborako eta mugikortasun autonomorako hiri atseginago baten garrantzia nabarmentzeko (Bizibideak 16/17 txostena). Urteroko aktibazio-ekitaldia (Haur Ibiltarien Topaketa) bat dator martxa hau ospatzen den mugikortasunaren Europako astearekin, eta, horrela, berriz ere batu egiten da ikastetxeetan komunitate osoarekin egindako lana.

Hurrengo eskeman nabarmentzen da aztertutako jardunbide egoki horrek sare-lanean, haurren zeregin protagonikoan eta ekintza komunitarioan dituela alderdi garrantzitsuenak, eta horiek plangintzan eta urteetan zehar bultzatzen diren ekintza zehatzetan agertzen direla.

4. figura. Proiektuaren zeharkako-eragileak.

1

Iturria: autoreek egina. .

Inpaktua, zailtasunak eta hobetzeko aukeren inguruko ohar batzuk.

Beste lan batzuen ildotik, jardunbide egoki horren analisiak berriz ere nabarmentzen ditu horrelako proiektuek adingabeengan eta haien ingurukoengan dituzten onurak. Protagonisten ahots hauek, proiektuan parte hartzen duten haurrek, horren berri ematen dute:

Bakarrik joateak arduratsu egiten zaitu. (E.Ni.1) / Oinez joatea kirola egitea da. (E.Ni.2) / Arduratsuagoa izaten ikasten duzu. (E.Ni.3) / Talde baten parte eta harremanak egiten ikasten duzu. (E.Ni.4) / Autoak kutsatzen du eta oinez joateak ez. (E.Ni.5)

Proiektuan parte hartzen duten eragile helduek ere proiektuak haurrengan duen eragina nabarmendu dute.

Autonomia pertsonala lantzen da, berdinen arteko bizikidetza sustatzen da, lagunekin ez ezik, beste adin batzuetako haurrekin ere elkarreragitea sustatzen da.. (E.Ad.1)

Halaber, haurtzarotik haratago doan inpaktu bat ikus dezakegu, komunitatera eta udalerrira iristen dena. Proiektuak diskurtso politikoan eta gizarte-eragileen diskurtsoan eragina duela ikusten da, baita espazio publikoan eta haren erabileran ere. Horri buruz esan du dinamizatzailerako batek:

Eragin diferentea du hiriko eraldaketa sakonetan, hau da, kale hori oinezkoentzat bihurtu da, ez eskola-bideetatik, baina baita eskola-bideetatik ere. Hau da, Sabino Aranak oinezkoak izatea lortu du, kultura bat zegoelako, sentsibiltate bat eraiki zelako,
(Ep.Di.1)

Eragin hori azpimarragarria da, kontuan hartuta gaur egun gure gizartean horrelako proiektuak bultzatzeak dituen zailtasunak. Praktika horren azterketak, literaturak dioen bezala (O'Brien et al, 2000), berriz ere planteatu du helduen eta adingabeen beldurrak, istripu bat gertatzeko aukeraren inguruan, egoera arazotsu baten aurrean moldatzen ez jakitea edo lapurreten edo bahiketen biktima izan daitezkeenak, landu beharreko alderdiak direla horrelako proiektuek aurrera egin ahal izan dezaten. Lekukotza horien azterketak erakusten du komunitatean garatutako eta udal-babesa duten proiektu mota horiek izan daitezkeela beldur eta zailtasun horiek gainditzeko bidea. Eskematikoki, arestian deskribatutako beldurrekin lotutako lekukotza heldu askoren emozio negatiboei, askotan, konfiantza eta independentziak haurrengan duen eraginari buruzko hausnarketa eta emozio positiboa datorkiela ikusten da. Sentimendu batetik besterako trantsizio horrek ibilbideen gaineko segurtasuna izatearekin zerikusia duten bi kontu ditu. Batetik, haurrak lagunekin batera joango direla jakitea, eta, bestetik, eskola eta udala ekimenaren atzean egotea.

Hobetzeko eremu gisa bi nabarmentzen dira. Lehenengoa proiektuaren eraginarekin lotuta dago. Ahotsetako batek dio (Ep. Di.2) 2020. urtearen hasieran mugikortasun-datuak berriro ebaluatzean, tragikoa izan zen ikustea haur askok autoz eta eskola-autobusez joaten jarraitzen zutela, eta oinez zihoazenen artean, gehienek

helduekin jarraitzen zutela. Zehazki, 2020ko zifrek adierazten ziguten asko dagoela egiteko, eta horrelako proiektuak bultzatzea konplexua dela, oso aldagai erabakigarriak daudelako, hala nola lehen aipatutako beldurrak edo kasu askotan gurasoek ikastetxerako bidea beren lan-joan-etorrien barruan sartzea eragiten duten uztartze-beharrak. 2021eko uztailan egindako ondorengo azterketa batean, aldiz, proiektuak haurren ohituretan duen eragina nabarmentzen da. Proiektua aktibatu aurretik eta ondoren egindako konparazioari buruzko proiektuaren ebaluazio-txostenak honako datu hauek ematen zituen:

(...)Mugikortasun-ohituretan aldaketak izan direla ikus dezakegu, eta % 18a prozesua egin ondoren eskolara oinez joaten hasi da. Horrela, autoaren erabilera %11 eta eskola-autobusarena %6 murriztu dira. Aldaketarik deigarrienak 1. ikastetxean (% 33) eta 2. ikastetxean (% 17) gertatu dira. Prozesua amaitzean, inkestatuen % 56 oinez joaten da eskolara, eta pertsona horien %65 bakarrik edo lagunekin joaten da, eta %26, berriz, prozesua egin aurretik. Eskolara oinez eta lagunekin joateko segurtasun-sentsazioari dagokionez, datua nahiko positiboa bada ere, %26k uste du bidea ez dela segurua. Beraz, pertzepzio hori nola hobetu landu beharko genuke. Hala ere, bidea segurua ez dela uste dutenen %44a baino ez dira Leioakoak. Gehien aipatu diren arrazoiak trafikoa izan da, % 54k aipatzen baitzuen (...) (Bizbideak txostena, 2021eko uztaila).

Hobetzeko bigarren alderdia jardunbide egoki horren bi alderdi giltzarriren hobekuntzarekin eta sakontzearekin lotuta dago. Alde batetik, behatokia bezalako ekimenak berrartzea eta sistematizatzea, haurren parte-hartze aktiboan aurrera egin ahal izateko. Bestalde, familiek inplikazio handiagoa dute talde eragilean eta proiektuan, oro har. Azken bi urte hauetako erronka bat pandemiak proiektuan izan dituen ondorioei aurre egitea izan da. Ikastetxeetan izandako aldaketa malkartsu horrek eta haren lehentasunek, burbuila-taldeek eta pandemiaren ondoriozko beste gai batzuek beharrezko hausnarketa eragin dute proiektu hori denbora-tarte horretan mantentzeko moduari buruz. Ildo horretan, ekimen berritzaile bat izan zen mini-dokumental bat egitea, proiektuari buruzko haurren, familien eta herritarren ahotsak jasoko zituen, eta baliagarria izango zena Haur Ibiltarien topaketa modu presentzialean egiteko ezintasunaren aurrean, zabaltzen jarraitzeko eta, aldi berean, lanean jarraitzeko berriro saiatzen ari ziren zentroetan. Bideoa modu komunitarioan aurkeztu zen Kultur Leioan.

ONDORIOAK

Eskolabideen proiektua, funtsean, prozesuaren fase guztietan gizarteak aktiboki parte hartzean datza. Hezitzaileen dinamizazioaren bidez, gizartearen espektro zabal bat biltzea lortzen da, helburu komun batekin, eta benetako eragina izatea pertsonen bizitzan. Parte-hartze aktibo horren erdian, adingabeen esku-hartzea protagonista gisa kokatzen da, gizarte-aldaketarekin konprometiturik eta inguruko eremuekin harremanak ezarriz. Horrela, Fieldingek (2007, 2011) dioten bezala, eskolak gizarte inklusiboa garatzeko konpromisoa hartzen du, eta ikasleak gizartea eraldatzeko beharraz jabetzen dira.

Era berean, talde eragileak gizarteko esparru guztiek parte hartzea dakar, pertsona guztiei ahotsa izateko eta proiektuaren erabaki komunetan eragiteko aukera ematen dien lankidetzaren demokratikoaren bidez.

Marimuthu eta Cheong-ek (2015) gogorarazten digutenez, *“inklusioa eta parte-hartzea behar-beharrezkoak dira giza duintasunerako eta giza eskubideen baloraziorako gizarte batean”*. Gaur egun, oztopo sozial ugari daude, eta horrek eragotzi egiten dio gizartearen zati handi bati bere inguruko prozesuetan parte hartzea. Horregatik, hemen azaltzen den bezalako praktika inklusiboak jauzi kualitatibo handia dira pertsona guztien bizitzan, haien gaitasunak edo gizarte-egoera edozein direla ere. Beraz, beharrezkoa da inklusio-arietak izango diren hezkuntza-praktikak bultzatzen jarraitzea, kalitatea, ekitatea eta inklusioa oinarritzko zutabetzat hartuta (Muntaner et al., 2016).

Hala ere, ez da nahikoa gizarte osoa barne hartzen duten proposamenak sortzea; aitzitik, kalitatezko alternatibak izan behar dute, eta parte-hartzaileen bizitzan eta garapen pertsonalean eragina izan behar dute. Jardunbide egoki bat norbanakoen edo taldeen bizi-kalitatea hobetzea helburu duen jarduera-eredu bat da (García-Navarro et al., 2001). Mugikortasunaren autonomia, parte-hartze komunitarioaren aukera eta herritarren sentimenduaren defentsa Bizibideak proiektutik eratorritako emaitzak dira, eta ondorio horiek pertsonen bizi-kalitatea hobetzen dute zalantzarik gabe, eta proiektua praktika on bihurtzen dute, zeinaren elementu nagusiak beste ingurune

geografiko batzuetan helburu berarekin garatutako beste ekimen batzuen erreferentzia izan baitaitezke.

Laburbilduz, ondoriozta dezakegu Leioako Bizibideak proiektua jardunbide egokia dela eskola-bideetan. Denboran finkatuta dagoen proiektua, ingurunean eragin handia duena, eta berrikuntzak eta balio erantsia dakartzkien lidergoa eta metodologia, transferitu daitezkeen eta beste leku batzuetan erreferentzia izan daitezkeen beste ekimen batzuei dagokienez. Ondo definitutako printzipio eta metodologia dituen praktika, proiektuaren dimentsio komunitarioa ahalbidetzen duten estrategiak eta egiturak barneratzen dituen, eta haurren parte-hartze aktibotik lan egiten duena. Talde eragilearen lidergoarekin eta konpromisoarekin, udalerrri barruko eta kanpoko sare-lanarekin, eskolarako bideen urteko aktibazio-prozesuarekin edo mugikortasun-behatokiarekin lotutako proiektu honen ikaskuntzak oso lagungarriak izan daitezke ikastetxeetara joateko haurren mugikortasun segurua eta independentea sustatzeko esparru horretan ekimenak garatu nahi dituzten udalerrientzat.

Erronka gisa, nabarmendu behar dugu pandemiaren aurretik garatu ziren eta orain berriz hartu eta garatu behar diren proiektuaren funtsezko alderdiak berriro hartu behar direla.

BIBLIOGRAFIA

Booth, T., & Ainscow, M. (2015). *Guía para la educación inclusiva: desarrollando el aprendizaje y la participación en los centros escolares*. FUHEM, OEI.

Calvo, A., Hayas, I., & Susinos, T. (2012). El rol del orientador en la mejora escolar. Una investigación centrada en la voz del alumnado como elemento de cambio. *Revista de Investigación en Educación*, 10(2), 7-20.

Davison, K. K., Werder, J. L., & Lawson, C. T. (2008). Peer reviewed: Children's active commuting to school: Current knowledge and future directions. *Preventing chronic disease*, 5(3).

De Camilloni, A. (2008). El concepto de inclusión educativa: definición y redefiniciones. *Políticas Educativas–PolEd*, 2(1).

Fielding, M. (2011). La voz del alumnado y la inclusión educativa: una aproximación democrática radical para el aprendizaje intergeneracional. *Revista Interuniversitaria de Formación del Profesorado*, 70 (25,1), 31-61.

Fyhri, A., & Hjorthol, R. (2009). Children's independent mobility to school, friends and leisure activities. *Journal of transport geography*, 17(5), 377-384.

García-Navarro, J., García-Nart, M., & Nicolás-Rodrigo, J. L. (2001). Buenas prácticas para la mejora de las condiciones de vida en las ciudades. *Informes de la construcción*, 53(475).

Jamme, H. T. W., Bahl, D., & Banerjee, T. (2018). Between "broken windows" and the "eyes on the street:" Walking to school in inner city San Diego. *Journal of Environmental Psychology*, 55, 121-138.

Jones, A., Steinbach, R., Roberts, H., Goodman, A., & Green, J. (2012). Rethinking passive transport: bus fare exemptions and young people's wellbeing. *Health & place*, 18(3), 605-612.

Loreman, T. (2007). Seven Pillars of Support for Inclusive Education: Moving from. *International journal of whole schooling*, 3(2), 22-38.

Macridis, S., & García Bengoechea, E. (2015). Adoption of safe routes to school in Canadian and the United States contexts: best practices and recommendations. *Journal of school health*, 85(8), 558-566.

Marimuthu, S., & Cheong, L. S. (2015). Inclusive education for social transformation. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 172, 317-322.

Muntaner, J. J., Roselló, M. R., & De la Iglesia, B. (2016). Buenas prácticas en educación inclusiva. *Educatio siglo XXI*, 34(1 Marzo), 31-50.

Nuin, B., Benito, A., y Soarrain, Y. (2017) *Eskolabidea, Guía para el desarrollo de proyectos locales de caminos escolares*. Gobierno Vasco

O'Brien, M., Jones, D., Sloan, D., & Rustin, M. (2000). Children's independent spatial mobility in the urban public realm. *Childhood*, 7(3), 257-277.

Page, A. S., Cooper, A. R., Griew, P., Davis, L., & Hillsdon, M. (2009). Independent mobility in relation to weekday and weekend physical activity in children aged 10–11 years: The PEACH Project. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 6(1), 1-9.

Shaw, B., Fagan-Watson, B., Frauendienst, B., Redecker, A., Jones, T., & Hillman, M. (2013). *Children's independent mobility: a comparative study in England and Germany (1971-2010)*. Policy Studies Institute.

Silva Pineiro, R. (2018). Los proyectos de caminata rumbo a la escuela para el conocimiento del entorno y favorecer actitudes y hábitos saludables desde educación infantil. *Educación*, 27(53), 177-202.

Stake, R. E. (2013). *Multiple case study analysis*. Guilford press.

Susinos, T. (2012) Las posibilidades de la voz del alumnado para el cambio y la mejora educativa *Revista de Educación*, 359, 16-23.

Tonucci, F. (2016). *Cuando los niños dicen basta!*. Barcelona: Grao.

UNESCO. (2003) *Overcoming exclusion through inclusive approaches in education. A challenge & a vision*. Unesco.